

ה' של ספינה

אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

עטיה זצ"ל וז"ל: "ונראה הכוונה עד שמים ומעל שמים הפירוש הוא עד שמים פירושו עד הטבע, למעלה מן השמים למעלה מן הטבע, כלומר, אדם העוסק בתורה שלא לשמה דהיינו לשם כבוד, אבל עוסק באורייתא תדירא ושומר כל מצוותיו, זה זוכה שתהיה לו השפעה עד הטבע אבל לא יוכל לשלוט על הטבע. מה שאין כן העוסק בתורה לשמה, לו יש שלטון למעלה מן הטבע. כמו רבי חנינא בן דוסא שאמר בתענית (כה) מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק, שליטתו הייתה למעלה מהטבע. לכן ההפרש ביניהם הוא גדול ועצום כי העוסק לשמה יוכל להתפלל על החולה שיחיה אם מחלתו היא נואשת לפי הטבע, כדרך שהיו כמה צדיקים בכל דור ודור שהייתה תפילתם מתקבלת על דברים שהם נגד הטבע דוגמת רבי פנחס בן יאיר שנבקע לו הנהר נגד הטבע חולין (ז) ועוד, מה שאין כן בעוסק בתורה שלא לשמה".

נא.

"עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו"

איך רחץ רבי פינחס בן יאיר עם רשב"י

הנה הגאון בעל ההפלאה בנתיבות לשבת (אבן העזר סכ"ג), העיר מהא דאיתא בשבת (ג): דכשיצא רבי שמעון בר יוחאי מהמערה הכניסו רבי פינחס בן יאיר חמיו לבית המרחץ, וכתב דהאיסור רק על החתן כשחמיו אינו לבוש ורבי פינחס בן יאיר נכנס כשהוא לבוש. והגאון האדר"ת בשו"ת מענה אליהו (סימן מז) תירץ דשאני רשב"י ורבי פינחס בן יאיר דאימתא דמרייהו עלייהו ולא שייך בהם חשש הרהור, וכיוצא בזה איתא בנדה (ג) ע"ש.

והנה בזוהר הקדוש בכמה מקומות מבואר שרבי פינחס בן יאיר היה חמיו של רשב"י. ומהם בזוהר (פרשת נשא דף קמ"ד ע"ב): זכאה אנת רבי שמעון וזכאה חולקך, יומא דין אתעטרו חמשין כתרין לרבי פינחס בן יאיר חמוך וכו'. ובזהר (פרשת בלק דף ר ע"ב) איתא: רבי פנחס הוה אזיל למחמי ברתיא אנתו דרבי שמעון. ועוד רבים. ובשער הגלגולים (בסוף הקדמה מ' דע"ג ע"א) כתב: ובזהר ח"ג (דף רפ"ח ע"א) איתא דאמר רבי שמעון הא רבי פינחס בן יאיר הכא אתקיננו דוכתיא, נראה מכאן דרשב"י נפטר אחר רפב".

ומרן רבינו זצ"ל במאור ישראל שבת שם כתב: "ומעתה נבוא למה שכתב הגאון מהר"א פלאג'י

ברשותו ולא בחלקו של טורף הסטרא אחרא רק אתו עמו נאמר בו אשרי. (א"ה יחא"צ: אפשר שרומז לדברי החובת הלבבות הנוודעים בשער הכניעה פ"ז שבעל לשון הרע אין תורתו נשארת עימו, אלא עוברת למי שדיבר עליו). אי נמי כמה שפירש מוריננו הרב מהר"י זאבי זלה"ה כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת דנקט חכמתו בכינוי שזכה והוציא לאור חלקי התורה אשר קיבלה נשמתו בהר סיני ובעגל נפלו ניצוצי התורה בסטרא אחרא והוא העלה אותה, וזהו חכמתו השייך לשורש נשמתו, לזה צריך יראת חטא. אבל משכחת לה לפום חורפא לקלוט מהאור שהחכמה שנאמרה בעלמא וכבר היא מוצאת יש בו כח לקלוט, עיין שם באורך. וזהו שאמרו ותלמודו בידו, 'תלמודו' דייקא, חלקו שקבל מהר סיני ועליו נאמר אשרי".

ובספרו מראית העין כאן כתב: "לפי מה שכתב בתשב"ץ לתלמיד מהר"ם (סימן תקכ"ט) מרז"ל דבעת הפטירה בא מלאך ומזכירו כל התורה שלמד עיין שם, אפשר דודאי צריך זכות גדול לזה ונאמר בו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו זכה דבא מלאך והזכירו".

ובספר קרית ארבע ביאר, דעד מאה פעמים עדיין שולט הס"מ הרוצה להשיכח הלימוד וס"מ גימטריא מאה, אולם הלומד מאה ואחד פעם יוצא הוא מרשות ס"מ, ונכנס לרשות מיכאל שהוא גימטריא מאה ואחד ואזי אינו שוכח. והביא בזה משם השל"ה הקדוש, רמז אומרם אשרי הבא לכאן ותלמודו בידו, 'לכאן' גימטריא מאה ואחד, ואז תלמודו בידו שלא ישכח ממנו. וזהו נמי אם אין אני לי מי לי, 'אני לי' גימטריא מאה ואחד.

נ:

"כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה"

הלומד לשמה נמצא מעל הטבע

בספר עלה עזרא (עמוד קכג), הביא לפרש בשם רב רבנן מרן ראש הישיבה חכם עזרא

נ.
"אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו"

מה הדגישו בתיבת 'בידו'

ביאר מרן רבינו זצ"ל במאור ישראל כאן: "פירש רבינו חננאל, יש מי שאומר דהיינו הגורס תלמודו בעל פה כי הלך לעולמו וגירסתו עמו. ויש מי שמפרש מי שבא לכאן ומעשיו מיוסדים בתלמודו שמקיים כל מה שלמד, וזהו ותלמודו ב'ידו', שקיים מה שלמד במו ידיו, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה. ועיין במהרש"א (בבא בתרא י:), שרצו לומר שעיקר הלימוד הוא מה שכתב בתיבת 'ידו', וזהו ותלמודו ב'ידו', שזכה לחבר ספרים טובים אשר הם קיימים לעד, ובהם מלמד התורה גם לאחר פטירתו, ששפתותיו דובבות בקבר, שנאמר וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים, ועליו נאמר אגורה באהלך עולמים, וכמו שאמרו ביבמות (צו סוף ע"ב והלאה)". ע"כ.

וידועים גם כן דברי הברכי יוסף (המובא בשערי תשובה סימן תקמו) בשם מהר"י הלוי ממריי"ש שהיה קדמון ושאל שאלות מן השמים, והייתה שאלתו אם מותר לכתוב בחול המועד פירושי הלכות ופסקים, והשיבו לו ממרומים, אוהב ה' שערי ציון אשר בהלכה הם מצוינים, שמחדשין חידושים בהלכה ועל בוריים אותם מעמידים, אותם שערים מכל משכנות יעקב יותר הם נאהבים, וכל אותם אשר מחשבות וסברות ובפוסקים החמורים, ובהלכה החמורה הם חושבים, אהוב ונחמד לפני המלך עולמים, ואם על אבידת כסף הותר בחול המועד לעשות מלאכות, כל שכן וכל שכן על אבידת המרגליות היקרות, שהם סברות ומחשבות התורה היקרה, עליהם להחשיבה, ולכותבם שלא ישתכחו ויאבדו, וכל הכותב אותו מקבל שכר עליהם לו פירושו, ובפיו דבר אמת שמו.

ומרן החיד"א בספרו פתח עינים כאן ביאר: "מלבד הפשט, אפשר דהוא צדיק גמור או שב בתשובה שלימה וכל תורתו אשר עסק היא

לאסוקי שמעתתא

"שכר מתורגמנים אין רואים בו סימן ברכה" (נ): קבלת מלגה על לימוד בשבת

כבר דנו הפוסקים באריכות האם מותר לחזנים או ללומדים בשבת לקבל עבור כך שכר ומלגה. ומרן רבינו זצ"ל במאור ישראל כאן כתב בסוגיה זו: "פרש"י, שהיו עומדים לפני החכם בשבתות, ושומעים מפיו, ומשמיעים לרבים. ומשמע שאף שעושים כן שלא בהבלעה אלא בשבת בלבד, מותר מן הדין, כיון שיש בזה מצוה, ורק אינו רואה סימן ברכה. וכ"כ המרדכי כתובות (סוף פרק אף על פי) בשם רבינו שמואל, שיש להתיר לחזנים ליטול שכר שבת, כיון שהוא לצורך מצוה להתפלל.

"ומרן הבית יוסף (סוף סי' תקפה) כתב להוכיח כן מהגמ' דהכא, גבי שכר מתורגמנים, שאילו היה איסור בדבר, לא היה להם לומר שאין בו סימן ברכה, דמשמע דליכא איסורא, עיין שם. והסכים לדבריו הגר"ח אבולעפייא בספר מקראי קודש (דף רג ע"א), עיין שם. וכ"כ בשו"ת מהר"י מברונא (סי' קיד), ושכן עשה מעשה רב מהרי"ל, לשכור חזן בשכר להתפלל בשבת ויו"ט, עיין שם. גם הב"ח (סי' שו) כתב שהב"י סי' תקפה האריך בטוב טעם להתיר, והכי נהוג עלמא להקל. וכ"כ המג"א. ומרן החב"י ב' בשיורי כנה"ג כתב ג"כ להקל. וכן בש"ע הגר"ז (שם סעיף יא) העיד שכן המנהג להקל. וכן העלה הגר"מ פארדו בשו"ת שמו משה (חאו"ח סי' ה), והעיד שהמנהג כן בירושלים. עיין שם.

"גם בספר חינוך וחסדא ח"א (דף סט רע"א) העיד, שהיה מנהג קיים מימות הרבנים הגאונים רבני איזמיר זצ"ל, הגאון מהר"י מאיו בעל שרשי הים, והגאון מהר"י חזן בעל חקרי לב, שבכל הקהילות הקודש היו קובעים בשבת התלמידי חכמים קביעות במשניות או בש"ס בפלפול וסברא, והיו הגבירים והפרנסים משלמים להם במיטבא, לכל אחד ואחד לפי כבודו, ולא חששו כלל לאיסור שכר שבת, כיון דהוי צורך מצוה. ע"ש. גם הגאב"ד דחברון החר"ף בשו"ת שערי רחמים ח"א (חאו"ח סי' יד) כתב ליישב מנהגם של ישראל בענין קבלת שכר לתקוע בשופר ולהתפלל בימים נוראים וכו'. ע"ש. ושלא כמ"ש בשו"ת ישכיל עבדי ח"ז (חאו"ח סי' יט) להחמיר בזה. ולא ראה לגאוני ישראל הנ"ל שהעידו על המנהג להקל. ופוק חזי מאי עמא דבר. וכבר הארכת בזה בשו"ת יביע אומר ח"ה (חאו"ח סי' כה)."

בשו"ת שמע אברהם (סימן ע דף קעז ע"א), דלכאורה קשה איך רחץ רפב"י עם חמיו ר"ש, והא קיימא לן (בפסחים נא). שאסור לרחוץ עם חמיו, וגם רבי יהודה מודה לאסור לרחוץ עם חמיו, וכמ"ש הגאון הרמ"ז. וצריך לומר דשאני ר"ש ורפב"י חתנו שהיו כמלאכי השרת שהחומר שלהם נזדכך לגמרי וכו', וכהיא דברכות (כ). הכי טבילו וכו'. עיין שם. ולפי המבואר שרפב"י היה חמיו של ר"ש, ניחא, שרפב"י היה לבוש, ור"ש שהיה חתנו מותר לרחוץ כשהוא ערום נגד חמיו, שלא אסרו אלא כשהחותר ערום. וכן ראיתי להרב חשק שלמה כאן שכתב, לכאורה צ"ע שהרי אסור לרחוץ עם חמיו, אולם בסדר הדורות כתב שיש כאן טעות סופר, וצ"ל "רפב"י חותנו" כדמוכח בזה (פר' שמיני דל"ו ע"א) שרפב"י היה חמיו של ר"ש, ולפי זה ניחא שרבי פינחס בן יאיר היה לבוש ולא היה חשש הרהור לרבי שמעון כלל."

נג:

"רבי יוסי בר אבין אמר
ממיל מלאי לבנים של
תלמידי חכמים היה"

הכרת הטוב של הרי"ף למרחץ

כתב רבינו הרי"ח בבן יהודיע: "ולכן אף על גב דלא הוה גברא רבא בתורה יש לו דין תלמיד חכם מחמת כן. ונראה טעם נכון שיספיק דבר זה לבדו שראוי להיות נמנעים מלנדוותו, דאיתא בב"ק בפרק החובל (צג): בירא דשתית מיניה מיא לא תרמי ביה קלא, וכתב בשיטה מקובצת בשם מהר"ך י' מיגש ז"ל שכתב על רבו הרי"ף ז"ל שחלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהיה לו בביתו ונתנה מאותו מרחץ, ואחר כך זימן אותו בביתו שישב בביתו עד שיבריא וכיבדו הרבה, ואחר זמן ירד אותו האיש מנכסיו עד שהוצרך למכור המרחץ הנזכר ולשום אותו לבעלי חובות, ואמר הרי"ף ז"ל לא אדון ולא אורה במרחץ הזה, לא במכר, ולא בשומא, ולא בשום דבר המתיחד לו לפי שנהנית ממנו, ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה כל שכן וקל וחומר בני אדם המרגישים וכו' יע"ש. ולכן כאן כיון שהיה תודוס מהנה התלמיד חכם לא יאות לדונו לנדוותו, משום בירא דשתית מיניה מיא וכו'. ואף על פי דאפשר שאותם החכמים עצמן ששלחו לו כן לא היו נהנים ממנו, עם כל זה כל החכמים נחשבים גוף אחד, וכמו שאמר ר"פ כל תלמיד חכם חשיב עלי כגופאי, והאדם קרוב אצל עצמו, ולכך פסילנא ליה לדינא, וכן נמי כאן."

נו:

"גירר עצמות אביו על מטה
של חבלים והודו לו"

דין כיבוד אב רשע

הנה מובא בשלחן ערוך (יו"ד סימן רמ סי"ח) שדעת הרמב"ם וכן פוסק השו"ע שאפילו אב רשע מצוה לכבדו, ואף לדעת הטור שחולק וכן פוסק הרמ"א, עם כל זה אסור לצערו כמו שכתב הש"ך (שם). וקשה דבגמרא כאן מובא שחזקיהו המלך גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים כדי לביישו שתהיה לו כפרה על מעשיו הרעים. והרי אסור לצער אפילו אב רשע. ומרן זי"ע בספרו מאור ישראל כאן האריך בזה מאד, ומביא מספר ראשון לציון לבעל אור החיים הקדוש (דף צ"ו חידושים ליו"ד סימן רמ"א) שכותב שרק אם האב רשע לשעה, שעבר עבירה מן התורה שנקרא על זה רשע, ואינו ממשיך ברשתו, אז צריך לכבדו

לדעת הרמב"ם. אבל ברשע גמור שממשיך ברעתו, ועובר כל העבירות הבאות לידו, אין צריך לכבדו. וכ"כ גם באור החיים ריש פרשת קדושים. ולפי זה מובן, כי באחד שהרשיע כל ימיו בעבודה זרה ונתן בניו למולך, והרבה פשע לבלי חוק, לכולי עלמא אין צריך א"צ לכבדו. אולם מרן החיד"א בברכי יוסף שם, מקשה על דברי הראשון לציון הנ"ל, ומוכיח שלא כדבריו ומביא עוד פוסקים שחלקו על כך.

ועוד כתב ליישב במאור ישראל שמטרתו של חזקיהו היה כדי להודיע שמכאן ולהבא חושבנא טבא להחזיר עטרה ליושנה, והוה ליה הוראת שעה למיגדר מילתא, ולעשות סייג וגדר לתורה. וגרם על ידי כך לכמה רשעים שיחזרו בתשובה. שרצה להראות לכל ישראל את גנותו של אביו שהחטיאם והדיחם לעבודה זרה, וחזקיהו להיפך החזירם בתשובה וריבץ תורה בכל ישראל, לכן היה חייב לעשות כן כדי לעקור מהם את רשעות אביו. וע"ע שו"ת יביע אומר (ח"ח חיו"ד סימן כא).